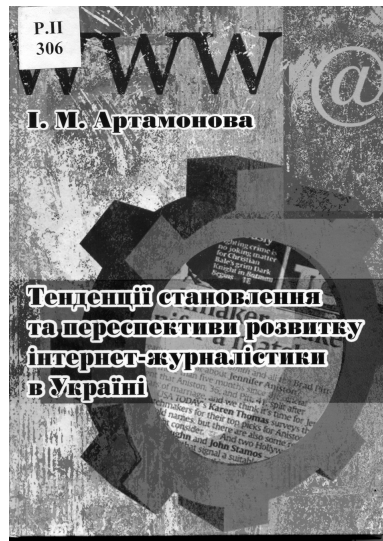

АРТАМОНОВА І. М.
ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ:
Монографія. — Донецьк: Лебідь, 2009. — 416 с.

В анотації до книги зазначено, що монографію присвячено системному аналізу діяльності засобів масової інформації українського сектора Інтернету. Розглянуто комплекс нових теоретичних і практичних завдань, пов'язаних з виділенням мережевих засобів масової інформації з усіх ресурсів Інтернету і пошуком їхнього місця в системі ЗМК. Проведено системний аналіз змістового, дискурсивного, тематичного, дизайнерського принципів подання інформації кожним видом інтернет-медіа з урахуванням його унікальних інтерактивних, гіпертекстових і мультимедійних особливостей. Акцентовано увагу на сучасних тенденціях розвитку традиційних і нових медіа — глобалізації, конвергенції, диверсифікації, а також впливі та взаємозв'язку цих тенденцій з прогресом в інформаційно-комунікаційній сфері загалом.

Як бачимо, автор окреслила досить амбітний проект, реалізація якого займає понад чотириста сторінок і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Послідовно розглянуті наступні питання: сучасні інформаційно-комунікаційні технології як чинник перетворення соціального середовища (розділ 1), особливості інформаційно-комунікаційної системи інтернет-ЗМІ (розділ 2), загальне та відмінне у традиційних і мережевих ЗМІ українського сектора Інтернету (розділ 3), трансформація вимог до професіоналізму в інтернет-журналістиці (розділ 4). Формально у списку використаних джерел наявні 603 позиції.

І. М. Артамонова докладно розглядає внесок багатьох учених

у розв'язання вищезгаданих проблем, цитує багато цікавих фактів, вдало «дискутує» з опонентами, викладаючи свій погляд на них та подаючи власні пропозиції. Хоча не з усіма ними можна беззастережно погодитися...

Зокрема, привертає увагу категоричність наступної тези: «Журналістська наука, на відміну від інших галузей гуманітарного знання, знаходить свій об'єкт насамперед у дійсності, а саме у досвіді засобів масової інформації і породжуваних ними ідеях» (с. 8). Не буду казати про всю філологію (адже за першою освітою я «фізик», а не «лірик»), проте мені здається, що, наприклад, літературознавство також знаходить свій об'єкт у дійсності.

Деяку настороженість викликає загальне визначення Єдиного інформаційного простору (ЄІП) через поняття бази знань, що постійно розширюється, складається з інформаційних систем, виробників інформації та її споживачів, пов'язаних між собою загальною метою та ознаками, такими, як здатність зберігати, переробляти, поширювати інформацію і бути її носієм (с. 30). Річ у тім, що *база знань* — термін, який означає певну складову «експертних систем». Останні асоціюють зі «штучним інтелектом». Нагадаємо, що «штучний інтелект» — галузь інформатики, предметом якої є розробка комп'ютерних систем з властивостями, які традиційно пов'язують зі спроможностями природного інтелекту. Слушно зауважити, що на відміну від української мови словосполучення *artificial intelligence* не сприймається як щось парадоксальне і може перекладатися як *штучна розумність*.

Важко погодитись з категоричністю твердження: «Відповідно, можемо зробити висновок, що ЗМІ є базисним компонентом ЄІП, який впливає на його розвиток і функціонування, а також регулює інформаційні потоки країни» (с. 31).

Викликає заперечення і те, що у дефініції Н. Вінера йдеться про інформацію як матеріальне поняття (с. 47). Просто для обох книг Вінера (у першій, що вийшла 1948 року, людське суспільство не згадувалось) характерним є оповідний підхід, автор описує свої думки та враження у зв'язку з деякими дослідженнями, які він та його колеги виконали в галузі теорії випадкових процесів і фізіології нервової системи. По суті, у його книзі немає послідовного викладу методів нової науки та її результатів. Набагато систематичніше виклав 1956 року суть «Кібер-

нетики», як її розумів Вінер, американський учений У.-Р. Ешбі. Загалом для розвитку «Кібернетики» у США та Західній Європі, особливо на початку, характерне захоплення її філософськими аспектами (хоч їх не завжди правильно трактували) [див. Енциклопедія кібернетики. — К., 1973. — Т. 1. — С. 474]. Мабуть деформації під час перекладу і дали підстави помилково вважати, що Норберт Вінер ототожнював інформацію з її матеріальним носієм.

До речі, «Енциклопедія кібернетики» наводить цікаву інформацію щодо розвитку цієї науки в Україні: «На Україні “Кібернетика” почала розвиватися наприкінці 40-х рр., хоча ще на початку 20 ст., задовго до Н. Вінера, український учений Я. І. Грдина висловлював думки про взаємозв'язки між автоматикою та біологією, аналогічні тим, які спонукали Н. Вінера написати книгу «Кібернетика»» [див. Енциклопедія кібернетики. — К., 1973. — Т. 1. — С. 478–479].

Не зовсім зрозумілим є ставлення авторки до власних висновків-рекомендацій: «Популярними у використанні є також *Інтернет-ЗМІ* та *інтернет-ЗМІ*. Розглянемо, чим відрізняються ці два терміни. <...> Отже, термін *Інтернет* уживаємо для позначення міжнародної комп'ютерної мережі, відповідно *Веб* чи *WWW* укаже на одну зі служб Інтернету, а *інтернет* для позначення технічного характеру зв'язку» (с. 73). І ще: «Вважаємо, що найточнішими термінами є *мережеві ЗМІ* та *інтернет-ЗМІ*, а також, відповідно, *мережева журналістика* та *інтернет-журналістика*. Як видно з визначень, вони віддзеркалюють мережевий характер комунікації та середовище існування ЗМІ. Проте у своїй роботі, залежно від контексту, щоразу використовуємо термін, найточніший для конкретного випадку, з урахуванням його семантики, а також щоб позначити нову складову у системі ЗМІ» (с. 73). Неможливо не погодитись з цими висновками-рекомендаціями. Непорозуміння починаються трохи далі...

Розглянемо, наприклад, другий абзац згори на с. 83: «Інформаційна функція інтернет-ЗМІ також має ряд відмінних характеристик. Мультимедійність інтернету дозволяє виробляти інформацію, виразнішу за своїми зображальними якостями, а гіпертекстуальність дає змогу розширювати зміст інформаційних повідомлень, відсилаючи читача до інших ресурсів інтернету. Використання гіперпосилань розширює картину того, що відбувається, показує читачеві напрям одержання подальших знань з будь-якої теми».

У цьому абзаці-прикладі слово *інтернет* зустрічається тричі. Згідно з висновками-рекомендаціями Інеси Михайлівни у другому та третьому випадках його краще писати з великої букви. Особливо у другому — мультимедійність притаманна саме *Інтернету*, а не *інтернету*.

Також важко зрозуміти, чому на сторінці 337 у передостанньому абзаці вжито слово *інтернет*, а в останньому — *Інтернет*. Адже в обох йдеться про тематику опублікованих матеріалів...

Є певні зауваження до використаних джерел. Зокрема, на с. 6 цікаво розповідається про опубліковану працю О. Мелешенко, але читачу буде важко знайти її — у монографії відсутні жодні бібліографічні відомості про неї. Список використаних джерел подається до кожного розділу (веде до дублювання окремих джерел) та упорядкований не за алфавітом...

Хотілося б побачити у виданні іменний та предметний покажчики. Це допоможе краще орієнтуватися у книзі.

Кілька слів відносно поліграфічної якості видання. Точніше якості його поліграфічного оформлення. Досить глянути на «Зміст» і відразу виникає запитання, чи є у видавництві редактори, коректори? Чи працювали вони з рукописом? Складається враження, що монографія готувалася до друку в авральному режимі... Пояснимо, що мається на увазі.

В архітектоніці цього видання присутні три рівні ієрархії (розділ, підрозділ, підпідрозділ), а значить, маємо три рівні заголовків. Їх потрібно виділити за допомогою шрифтових або просторових засобів виділення. Краще використати просторове виділення — *відступ* ліворуч. Все одно «Зміст» займає дві сторінки. Підрозділи типу «Висновки до розділу 1» краще замінити, наприклад, на «Резюме». При цьому не забути прибрати непотрібну крапку після цифри. Зайву крапку після номера другого підрозділа другого розділу слід повернути на попередній рядок — вона «впала» саме звідти. «Висновки» та «Список використаних джерел» слід форматувати так само, як «Вступ» та «Розділи». Це однаковий рівень ієрархії — перший.

Обсяг перших трьох розділів приблизно однаковий (109, 115 та 119 сторінок). Четвертий розділ набагато менший — всього 16 сторінок. Є всі підстави «ліквідувати» четвертий розділ і перенести його зміст до третього розділу, але вже як підрозділ (четвертий).

Редактор видання мав би слідкувати за мовою. Наприклад, на сторінці 254 замість «зниження рівня *ентропійності*» краще писати «зниження рівня *ентропії*». Потрібно було прибрати недоречності на кшталт «мережа інтернет», «електронна мережа інтернет» тощо (це все з тієї ж пісні, що й «вільна вакансія»). З двох варіантів написання прізвища Тім Бернерс-Лі (с. 297) та Тім Бернерз-Лі (с. 360) слід було вибрати один (як на мене, то – перший).

На на одному з етапів (бажано до верстки) додрукарської підготовки видання також необхідно виконати принаймі наступні дії:

– додати пробіли там, де вони потрібні (особливо після слова чи пунктуаційного знаку);

– видалити зайві знаки (у тому числі пробіли);

– усунути помилки при використанні знаків *defic* та *тире*. Найчастіше замість знаку *defic* використовують знаки *короткого тире*, *довгого тире* і навпаки (наприклад, с. 267, 298, 309, 356). Зустрічаються випадки, коли не розрізняють *довге* та *коротке тире* (наприклад, с. 138);

– уніфікувати використання лапок. У монографії зустрічаються наступні варіанти: «*_*», “*_*”, „*_*”, ”*_*” (наприклад, с. 171, 177, 304, 220) та “*_*” (наприклад, с. 224). Правильними є тільки перші два, причому другий краще застосовувати до англійських слів – назв, термінів тощо. Для кириличних текстів рекомендовані «*_*» та „*_*”. виправити помилки у використанні лапок при цитуванні;

– уніфікувати написання одиниць вимірювання, спеціальних знаків тощо. Наприклад, з варіантів 5,5 %, 3 % та 13,5%, 74% (с. 109, 301) слід вибрати один (знак відсотка або відбивається, або не відбивається) і неухильно дотримуватись його;

– усі ініціали потрібно *відбити* від прізвищ та між собою! Монографія – це книга, а не газетне видання чи канцелярський документ. Найпростіше це зробити за допомогою символів *нерозривного пробілу*. Звісно, це не зовсім відповідає технічним правилам складання та верстки, але набагато естетичніше ніж ми зазвичай спостерігаємо.

Загалом під час верстки слід уникати ситуацій, коли рядок починається з тире, дефісу чи іншого розділового знаку. Особливо це стосується списку використаних джерел. Верстальник має дбати про *зручність прочитання* і не зловживати *трекінгом* при потребі *увігнати* (стиснути) чи *розігнати* (розтягти) той чи інший рядок. У першому

випадку краще спрацьовує застосування звичайних переносів. На жаль, для цього необхідно гарно володіти мовою видання...

Оформлення колонтитулів також не бездоганне. Постійний колонтитул (лівий) виглядає якось несолідно в наш час...

Перелік зауважень, звісно, можна продовжувати і продовжувати. Адже критикувати набагато легше, ніж створювати... Фахівцям з інших дисциплін мабуть також є що сказати з цього приводу..

Проте маємо цікаве видання, в якому авторка порушує великий шар актуальних питань важливої складової соціальних комунікацій, намагається знайти на них відповіді. Щось вийшло більш вдало, а щось ні. Головне — зроблено черговий крок на шляху розв'язання складних проблем сучасного журналістикознавства в Україні.

Отже, побажаємо шановній Інесі Михайлівні подальшої творчої наснаги, успіхів у науковій діяльності й наважимося висловити сподівання, що наша скромна думка стане у нагоді.

Володимир Оскрого